

کاربرد تکنولوژی آموزشی در آموزش یادگیری کودکان کم توان ذهنی

مجله علمی پژوهش در علوم انسانی و مطالعات اجتماعی (سال ششم)
شماره ۲۰ / تابستان ۱۳۹۹ / ص ۱۹-۱۰

نسترن چهره آزاد^۱، زهرا آگین^۱، سید برزو جمالیان زاده^۲

^۱ دانشجوی کارشناسی پیوسته آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان

^۲ دکتری زبان و ادبیات فارسی دانشگاه شیراز، مدرس دانشگاه فرهنگیان

نویسنده مسئول:

نسترن چهره آزاد

چکیده

امروزه تفکر جامعه نسبت به کودکان استثنائی در سطح جهان در حال دگرگونی است. گسترش نظام‌های آموزشی، کاهش هزینه‌های ملی و نیروی انسانی ایجاب می‌کند که این کودکان از آموزش کافی و لازم برای گذران زندگی روزمره برخوردار شوند. این آموزش می‌بایست مبتنی بر یافته‌های جدید علمی و نیز افزایش مهارت‌های عملی باشد. رایانه را می‌توان به عنوان یک وسیله آموزشی مناسب در یادگیری و تعلیم و تربیت کودکان استثنائی مورد بررسی قرار داد. به طور کلی فن‌آوری‌های نوین می‌توانند پاسخگوی نیازهای دانش آموزان استثنائی باشد. استفاده از فن‌آوری‌ها به دلیل تخصصی بودن حوزه کاری، تعیین کننده موفقیت در رسیدن به اهداف آموزش و پرورش استثنائی است. در این مقاله که به شیوه مروری و با استناد به منابع کتابخانه‌ای گردآوری شده است به دنبال این هدف هستیم که ضمن آشنایی بیشتر با کودکان استثنائی و آموزش و تحصیل آن‌ها، دریابیم که فناوری‌ها و تکنولوژی‌های آموزشی چگونه می‌توانند به این دانش آموزان در امر تحصیل و یادگیری کمک کنند.

کلمات کلیدی: آموزش، استثنائی، تدریس، کودک، معلم.

مقدمه

آموزش و یادگیری در مدارس استثنایی با مدارس عادی تفاوت‌هایی زیادی دارد و به سبب دشواری‌هایی که معلمان و دانش‌آموزان برای انتقال مفاهیم و متحمل می‌شوند، امر تدریس سخت‌تر و پیچیده‌تر می‌شود. برای بهبود کمی و کیفی آموزش در این مدارس، معلمان و دانش‌آموزان استثنایی نیازمند امکاناتی هستند تا به کمک آن‌ها بتوانند موفق‌تر باشند (احدی، ۱۳۸۸). بهتر است که مدارس به ابزارهای مطلوب آموزشی تجهیز شوند و معلمان که از رایانه به عنوان وسیله آموزشی استفاده می‌کنند تشویق گردند. وقتی که اطلاعات بیشتری توسط رسانه‌های آموزشی فراهم می‌گردد، معلمان می‌توانند به مفاهیم آموزشی برای درک نیازهای فردی دانش‌آموزان، توجه بیشتری نمایند و از این طریق قادر می‌شوند که در ترغیب آن‌ها در جهت تحقق هدف‌های آموزشی بکوشند (حقیقی، ۱۳۹۳). هیچ گاه نباید امر آموزش و توان بخشی را فقط به مراحل خاصی محدود کرد، بلکه با آشنا کردن والدین این کودکان با فن آوری رایانه می‌توانیم محرک‌های آموزشی را حتی در خانه محیط‌های واقعی زندگی و اجتماع نیز برای این کودکان ارائه کنیم و نقش خانواده را نیز برای آموزش و توان بخشی کودکان استثنایی پررنگ کرده و آن‌ها را با نیازهای این کودکان آشنا کنیم. فضای مجازی با منابع و امکانات شگفت و عظیمی که در زمینه علم و دانش در اختیار کاربران قرار می‌دهد و با ویژگی‌هایی چون بی زمانی و بی مکانی، تعاملی بودن و... قابلیت‌های زیادی در زمینه آموزش و تعلیم و تربیت در اختیار کاربران خود قرار می‌دهد (شهابی، ۱۳۹۰).

بیان مسئله و اهمیت موضوع

امروزه استفاده از فناوری و تکنولوژی‌های در همه زمینه‌ها امری ضروری و بسیار کاربردی است. در دهه‌های اخیر رویکردهای سنتی یادگیری با ظهور فن‌آوری‌های جدید نظیر چند رسانه‌ای‌ها، فرارسانه‌ای‌ها، و ارتباطات از راه دور دستخوش تغییرات اساسی شده است. در زمینه آموزش و یادگیری کودکان استثنایی نیز تحولاتی رخ داده است. با امکانات شبکه‌ای نه تنها دانش‌آموزان استثنایی، بلکه والدین و مربیان آن‌ها نیز می‌توانند از آخرین اطلاعات درباره نحوه آموزش فرزندان خود با خبر شوند. مسئله مورد نظر در این مقاله چگونگی بهره‌گیری از فناوری‌های آموزشی در تدریس و تحصیل کودکان استثنایی است و می‌خواهیم بدانیم معلمان، دانش‌آموزان و نیز والدین چگونه باید از این امکانات در جهت مثبت بهره‌مند شوند (باقریان‌فر، ۱۳۹۴).

شبکه‌های اجتماعی مجازی

امروزه با اختراع اینترنت و تکامل سرویس‌های آن گونه‌های جدیدی از ارتباطات مجازی شکل گرفته‌اند. در آغاز قرن ۲۱ و هزاره سوم ارتباطات اینترنتی (ارتباطات مجازی) گسترش بی حد و مرزی دارد. شبکه‌های اجتماعی مجازی یکی از اشکال تکامل یافته ارتباطات بدون مرز و فاصله در اینترنت می‌باشند. شبکه‌های اجتماعی مجازی از انواع رسانه‌های اجتماعی محسوب می‌شوند و با تجمیع قابلیت‌های سایر سرویس‌های اینترنت تلاش دارند حداکثر نیاز کاربران را فراهم نمایند، امکان تشکیل شبکه‌های مجازی از دوستان، آشنایان، همفکران، همکاران و... برای تعامل و تبادل اطلاعات از طرق مختلف از جمله ایجاد پروفایل شخصی، گذاشتن یادداشت و یاداشتک، چت، ارسال فیلم و ویدئو و به اشتراک گذاشتن اطلاعات و اخبار از مهمترین این نیازها است. این شبکه‌ها میلیون‌ها کاربر اینترنتی در سرتاسر جهان را به خود جذب کرده‌اند تا آنجا که به یکی از ارکان مهم اطلاع رسانی و ارتباطی تبدیل شده‌اند. با وجود این شبکه‌ها انسان می‌تواند برای پاسخ‌گویی به نیازهای اطلاعاتی، خبری، هنری و... خود، فعالانه به دنبال یافتن مجموعه متنوعی از افراد و گروه‌ها باشد و در کمترین زمان ممکن به این هدف برسد. (استگروم، ۱۳۸۴)

اصطلاح شبکه‌های اجتماعی را برای نخستین بار چپای بارنز^۱ در سال ۱۹۵۴ طرح کرد و از آن پس به سرعت به شیوه‌ای کلیدی در تحقیقات و مطالعات بدل گشت. در تئوری شبکه اجتماعی سنتی، یک شبکه اجتماعی به این صورت تعریف می‌شود که یک مجموعه‌های از نهادهای اجتماعی که شامل مردم و سازمان‌ها که به وسیله مجموعه‌ای از روابط معنی‌دار اجتماعی به هم متصل‌اند و با هم در به اشتراک

گذاشتن ارزش‌ها تعامل دارند. شکل سنتی خدمت شبکه اجتماعی بر انواع روابط هم‌چون دوستی‌ها و روابط چهره به چهره متمرکز است اما خدمات شبکه اجتماعی امروزه بیشتر بر جامعه مجازی آنلاین و ارتباطات کامپیوتر واسط متمرکز است.

شبکه‌های اجتماعی، محل گرهمایی صدها میلیون کاربر اینترنت است که بدون توجه به مرز، زبان، جنس و فرهنگ، به تعامل و تبادل اطلاعات می‌پردازند. در واقع شبکه‌های اجتماعی برای افزایش و تقویت تعاملات اجتماعی در فضای مجازی طراحی شده‌اند. به‌طور کلی از طریق اطلاعاتی که بر روی پروفایل افراد قرار می‌گیرد مانند عکس کاربر، اطلاعات شخصی و علایق (که همه این‌ها اطلاعاتی را در خصوص هویت فرد فراهم می‌آورد) برقراری ارتباط تسهیل می‌گردد. کاربران می‌توانند پروفایل‌های دیگران را ببینند و از طریق برنامه‌های کاربردی مختلف مانند ایمیل و چت با یکدیگر ارتباط برقرار کنند. (معمار و همکاران، ۱۳۹۱)

تعریف کودکان استثنایی

کودکانی به عنوان کودکان استثنایی شناخته می‌شوند که به خدمات آموزشی ویژه و حمایت‌های گسترده نیاز دارند تا از کل استعداد خود استفاده کنند. آن‌ها به دریافت خدمات آموزشی نیازمند هستند چون اکثر آن‌ها در یک یا چند مقوله به شرح زیر با یکدیگر تفاوت دارند: آن‌ها ممکن است کم توانی ذهنی، ناتوانی‌های یادگیری، آشفتگی‌های هیجانی، ناتوانی‌های جسمی، اختلال‌های گفتار و زبان، آسیب شنوایی یا آسیب دیداری داشته باشند یا در مقابل سرآمد و با استعداد باشند. (احدی، ۱۳۸۸)

کودک استثنایی اول یک کودک است (انسان است با همه خصوصیات و صفات یک انسان) و بعد کودکی است با خصوصیات و تفاوت‌های استثنایی نسبت به سایر کودکان و همین ویژگی‌ها و خصوصیات است که معلمان و اولیا باید خودشان را با آن سازگار کنند. در واقع بین تمام خصوصیات روانی و جسمانی و تمام استعداد‌های مختلف هر فرد تفاوت‌های مشهودی موجود است پس می‌توان گفت که هر فرد نسبت به افراد دیگر استثنایی است و کلمه استثنایی بطور اعم و به معنای دقیق علمی خود نمی‌تواند فقط به گروه‌های خاصی از افراد جامعه اطلاق شود. بنابراین آنچه که ما اصطلاحاً «کودک استثنایی» می‌گوئیم بدین معناست که کودک از نظر هوشی و جسمی و روانی و اجتماعی به میزان قابل توجهی نسبت به دیگر همسالان خود متفاوت می‌باشد و نمی‌تواند به نحو مطلوب حداکثر استفاده از برنامه‌های آموزش و پرورش عادی ببرد.

در اینگونه کودکان واکنش‌ها، ویژگی‌های خاص دارد بدلیل اینکه کودک رشد فکری کامل ندارد و بدلیل اینکه نمی‌تواند بر رفتارهای خود کنترل داشته باشد و یا اگر عمل خلافی از او سر زد احساس گناه و تقصیر کند، چون از نظر شخصیتی نارس و نابالغ است، ناگزیر نیازمند به توجه خاص و آموزش و خدمات فوق العاده‌ای است. عنوان کودکان استثنایی در مکاتب آمریکا و انگلستان فرق می‌کند. در آمریکا به تمام کودکانی که به‌نحوی با کودکان طبیعی و همسن خود از نظر فکری، جسمی، عاطفی، عقلانی، رفتاری و ... فرق داشته باشد استثنایی گفته می‌شود و مسلماً با قبول این تعریف یک کودک نابغه، نابینا، ناشنوا و عقب مانده ذهنی همه استثنایی هستند.

در انگلستان لغت استثنایی را محدود به تیزهوشی می‌کنند و سایر کودکانی را که به عللی تحت حجامت و آموزش خاص هستند کودکان ویژه (Special children) می‌گویند. (شهابی، ۱۳۹۰)

اهمیت استفاده از فناوری در آموزش کودکان استثنایی کم توان ذهنی

امروزه به علت رشد فناوری‌های رایانه‌ای، سرعت نقل و انتقالات اطلاعاتی و مسئله انفجار دانش، اطلاعات و دانش به سهولت و سرعت می‌تواند در اختیار همگان قرار گیرد و دیگر مانند گذشته مدرسه تنها چارچوبی نیست که معلم بخواهد دانش، مهارت و ارزش‌ها را در آن به دانش آموزان منتقل کند. بلکه چهارچوب‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و وسائل ارتباط جمعی در شکل‌پذیری پنداره‌های دانش‌آموزان نقش تعیین کننده‌ای دارند. یکی از تبعات این امر بالا رفتن سطح دانش متعارف دانش آموزان است که هماهنگی با دوره‌های آموزشی را بر هم می‌زند. استفاده از رایانه و اینترنت به معلم کمک می‌کند که امکان تدریس با شیوه‌های نو، داشتن طیف وسیعی از برنامه‌ها و روش‌های آموزشی و محوریت بخشیدن به نقش دانش آموز با در نظر گرفتن تفاوت‌های فردی و توجه بیشتر به نیازهای علایق و

استعدادهای دانش آموزان می‌توانند در جهت از بین بردن یا کاهش دادن شکاف آموزشی مؤثر و مفید باشند. بنابراین کاربرد رایانه و اینترنت در آموزش برای کلیه دانش آموزان بخصوص دانش آموزان عقب مانده ذهنی آموزش‌پذیر تأثیر مثبتی دارد زیرا دانش آموز در حین تدریس و بعد از آن، فعال می‌شود. کلاس از یکنواختی بیرون می‌آید. فراگیر درگیر آموزش می‌شود و به نوعی آموزش چند حسی ایجاد می‌گردد. با ایجاد آموزش جذاب و مورد علاقه دانش آموز و مشاهده بی‌خطر حوادث واقعی مربوط به آموزش، تعمیق یادگیری صورت می‌پذیرد. دانش آموزان عقب مانده ذهنی آموزش‌پذیر به دلیل ویژگی‌های خاصی که دارند باید از آموزش‌های معنادار و مفید و عینی بهره ببرند و رایانه هم منبع خوبی از اطلاعات مختلف از جمله متن، موضوع، صدا و تصویر است که به صورت همزمان و هماهنگ ارائه می‌کند و نوعی محرک آموزشی است و با استفاده از رایانه و اینترنت، این دانش آموزان می‌توانند مهارت‌های ارتباطی و کلامی خود را بهبود بخشند. چون ویژگی این دانش آموزان دیرآموزی و زود فراموشی است، آموزش به کمک رایانه به عنوان فناوری نوین در مدارس یادگیری این دانش آموزان را معنادار می‌سازد (حقیقی، ۱۳۹۳).

مزایا و معایب استفاده از شبکه های اجتماعی برای دانش آموزان استثنایی

مهم‌ترین مزایای بهره‌گیری از شبکه‌های اجتماعی برای دانش آموزان استثنایی، با توجه به تحقیقات انجام شده، را می‌توان به شرح ذیل بیان نمود:

(۱) افزایش حس همکاری دانش آموزان با توجه به زمان صرف شده و اطلاعات مبادله شده بین دانش آموزان برای همکاری جمعی در گروه‌های خاص که این همکاری می‌تواند به سایر جنبه‌های زندگی‌شان تسری یابد.

(۲) آشنایی بهتر دانش آموزان استثنایی با فناوری‌های نوین از طریق بهره‌گیری از سایت‌های آموزشی، دانش‌آموزان می‌توانند با ابزارهای الکترونیکی لازم، نرم افزارهای کامپیوتری و سخت افزارهای متعدد آشنا شوند و بعد از فارغ التحصیلی در فعالیت های اجتماعی و کاریشان از آن‌ها استفاده کنند.

(۳) شبکه‌های اجتماعی نیازهای دانش آموزان را برای بقا در دنیای متغیر امروز برطرف می‌نمایند. و آن‌ها را قادر می‌سازند راه‌حل‌های مناسب برای زندگی آینده تدارک ببینند.

(۴) با بهره‌گیری از سرعت شبکه‌های اجتماعی دانش آموزان می‌توانند در کمترین زمان به ویدیوها و عکس‌های داستان‌ها و اطلاعات مورد نیاز دسترسی پیدا کنند و از این طریق آگاهی‌های عمومی و تخصصی خود را افزایش دهند و با اتخاذ تصمیم‌های بهتر در محیط‌های آموزشی، اجتماعی و سیاسی از آن‌ها استفاده کنند.

(۵) از مزایای دیگر شبکه‌های اجتماعی می‌توان به شکل‌گیری و تقویت خرد جمعی، امکان بیان ایده‌ها به صورت آزادانه، افزایش سرعت در فرآیند آموزش و ایجاد ارتباط شبانه‌روزی بین معلم و شاگرد اشاره کرد. (محکم کار و حلاج، ۱۳۹۳)

در عصری که نمی‌توان از آثار برخورد فن آوری‌های نو در امان بود بهتر است دقیقاً نتیجه مواجهه با آن را بدانیم و بیاموزیم چگونه آن‌ها را به خدمت خود در آوریم در پرتو شناسایی موانع و راهبردهای به کارگیری شبکه‌های اجتماعی در آموزش از جمله نبود امکانات فنی مناسب، عدم زیر ساخت‌های آموزشی، شناخت ناکافی معلمان و می‌توان به بهبود مهارت‌های تدریس و یادگیری دست یافت. (صائمی و همکاران، ۱۳۹۴)

اصول و روش‌های آموزش کودکان استثنایی

یکی از مهم‌ترین نکات در اجرای موفقیت‌آمیز برنامه‌های آموزشی- پرورشی کودکان معلول، ارتباط تنگاتنگ والدین با پزشک و روانپزشک کودک در خارج از مدرسه و ارتباط مستمر والدین با آموزگار و مشاوره ویژه کودکان استثنایی در مدرسه است. برای دستیابی به این منظور این نکات را به خاطر بسپاریم:

- کودک ناتوان یا کم توان (معلول) نیازمند کمک ما، اما به شیوه صحیح و منطقی است؛ پس ترحم را کنار بگذاریم.
- کودک معلول می‌تواند همپای همسالان خود که در شرایطی مشابه او بوده و پیشرفت کرده اند، آموزش ببیند.
- آموزش های ویژه هر کودک باید به دقت به اجرا گذاشته شود.
- والدین و آموزگار می‌توانند با همکاری هم به هدف های خود دست یابند. باور کنید که فرزندان به کمک شما نیاز دارد و با کمک گرفتن از افراد مطلع چون پزشک، روانپزشک، مددکار و گام های مثبتی را به سوی بهبود فرزندان بر می‌دارید.
- کودک ناتوان رفتار والدین، مربیان، اقوام و... را به خوبی درک می‌کند هر چند به تصور دیگران او ناتوان است از این رو طوری رفتار کنید که امید را در دلش زنده کنید.
- پیش از هر اقدامی، مشورت با پزشک، روانپزشک، مربی و مددکار فرزندان را فراموش نکنید.
- والدین نقش مهمی در برقراری ارتباط کودک با خانواده و مدرسه دارند؛ بنابر این همواره همسو با مدرسه و آموزش های مربیان پیش بروید. (اردبیلی، ۱۳۹۵)

استفاده از فن آوری رایانه و آموزش کودکان استثنایی

رایانه جزء فن آوری های حمایتی است که تعریف این فن آوری عبارت است از: هر عنصر یا بخشی از تجهیزات و یا محصولات یک سیستم که دارای استانداردهای مطلوب بوده و به حفظ رشد و افزایش توانایی مطلوب بوده و به حفظ، رشد و افزایش توانایی های افراد دارای ناتوانی و نیازهای ویژه کمک کرده و در سازگاری هر چه بیشتر آن ها با محیط مؤثر باشد. فن آوری های حمایتی یک حیطه وسیع و گسترده ای را از یک مداد و کاغذ ساده تا فن آوری های برتر و بالایی مانند رایانه را در بر می‌گیرد.

بسیاری از شرکت های پیشرفته امروزی با ساخت وسایل و فن آوری های حمایتی به افراد استثنایی کمک می‌کنند تا مسائل و مشکلات روزمره خود را حل کرده و ناتوانی های خود را بهبود بخشد. آموزش مبتنی بر رایانه استعدادها و توان بالقوه کودکان دارای نیازهای ویژه را به ظهور می‌رساند و آموزش را از حالت سنتی و رایج خود خارج می‌نماید. در سال های اخیر پژوهشگران درصدد هستند تا راهبردهای جدیدی را برای کودکان و افراد استثنایی به کمک رایانه در نظر گرفته و در جهت بهبود و آموزش این افراد گام بردارند از جمله این راهبردها استفاده از موسیقی، آهنگ، شعر و سرود و انواع متفاوتی از رایانه است. در پایان می‌توان گفت آشنایی و ارائه آموزش های لازم به معلمان برای استفاده مؤثر از این فن آوری برتر برای مسئولان و متولیان امر آموزش و پرورش استثنایی کشور امری لازم و ضروری می‌باشد.

هیچ گاه نباید امر آموزش و توان بخشی را فقط به مراحل خاصی محدود کرد، بلکه با آشنا کردن والدین این کودکان با فن آوری رایانه می‌توانیم محرک های آموزشی را حتی در خانه و محیط های واقعی زندگی و اجتماع نیز برای این کودکان ارائه کنیم و نقش خانواده را نیز برای آموزش و توان بخشی کودکان استثنایی پررنگ کرده و آن ها را با نیازهای این کودکان آشنا کنیم. البته محدودیت های این فن آوری ها را هم باید در نظر داشته و سعی در رفع آن ها کنیم. (حقیقی، ۱۳۹۳)

تأثیرات منفی فضای مجازی بر کودکان

۱- تأثیرات فضای مجازی در نارضایتی های خانوادگی

یکی از بزرگترین مسائل اجتماعی که جوامع امروزی به آن مبتلا می‌باشند ضعف بنیاد خانواده است. از آنجایی که مشکلات خانواده ها به صورت ناهنجاری های اجتماعی بروز می‌کند خانواده و سلامت آن از اهمیت فوق العاده ای برخوردار می‌باشد. آماده کردن فرزندان برای پذیرش مسئولیت های اجتماعی یکی از وظایف مهم و اساسی خانواده ها به شمار می‌رود. جوانان باید بتوانند به خصوص برای زندگی های مشترک آماده شوند و سعی نمایند روابط خود را با پیرامونشان در حد متعارف و قابل قبولی تنظیم نمایند.

صرف نظر از آمار و ارقام بالا و روز افزونی که در مسائلی مانند بالا رفتن سن ازدواج، طلاق، فرار از منزل، فحشا و سایر مسایل خانوادگی وجود دارد، سرد شدن ارتباطات عاطفی و نارضایتی ها از زندگی خانوادگی است که باعث ناکامی ها و شکست های بزرگی در زندگی جوانان

شده است. این‌ها نشان از مشکلات عمیقی در سطح خانواده دارد که به نوعی باید ریشه‌یابی و درمان شوند. یکی از زمینه‌های اصلی در بروز مشکلات خانوادگی و اصولاً نارضایتی از زندگی مشترک، فضای مجازی است که تحت تأثیر تولیدات رسانه‌ای بوجود آمده و باعث آن گردیده تا سطح توقع و ارضاء از زندگی‌های مشترک را به خصوص در میان نسل جوان بالا ببرد. تحت تأثیر این فضا آنچه جوان باید از زندگی مشترک انتظار داشته باشد به نوعی تحریف می‌شود. لذت و صمیمیتی که از برنامه‌ها و محتویات رسانه‌ها مانند فیلم‌ها و سریال‌ها در اذهان جوانان نقش می‌بندد تا حد بسیار زیادی در زندگی طبیعی قابل دست‌یابی نخواهند بود و این می‌تواند تبعات زیانباری برای آینده جوانان به همراه داشته باشد. (گارسچی، ۱۳۹۶)

۲- اعتیاد به اینترنت

یکی از آسیب‌های اینترنت، اعتیاد به آن است به طوری که "از میان ۴۷ میلیون استفاده کننده از اینترنت در آمریکا ۲ تا ۵ میلیون دچار اعتیاد اینترنتی شده‌اند و با معضلات زیادی گریبان‌گیر هستند". در جامعه ما نیز با گسترش روزافزون اینترنت شاهد این مسأله هستیم. نتیجه تحقیقات انجام شده در کشور نشان می‌دهد که "بیشترین استفاده کنندگان از اینترنت جوانان هستند و ۳۵ درصد از آن‌ها به خاطر حضور در چت روم، ۲۸ درصد برای بازی‌های اینترنتی، ۳۰ درصد به منظور چک کردن پست الکترونیکی و ۲۵ درصد نیز به دلیل جستجو، در شبکه جهانی هستند". (گارسچی، ۱۳۹۶)

اعتیاد به اینترنت می‌تواند مشکلات جدی تحصیلی و خانوادگی برای مخاطبان به وجود آورد. اگر استفاده کنندگان از اینترنت نتوانند به مدت یک ماه دوری از اینترنت را تحمل کنند در معرض خطر اعتیاد به آن قرار دارند. متأسفانه ما شاهد این پدیده در میان جوانان هستیم، به طوری که برخی از جوانان، شب‌ها را تا صبح با اینترنت می‌گذرانند و تمام صبح را خواب هستند و این مسأله آغازگر آسیب‌های متعدد دیگر نیز می‌شود. از جمله این آسیب‌ها می‌توان به آسیب‌های خانوادگی، ارتباطی، عاطفی، روانی، جسمی و اقتصادی اشاره کرد (گارسچی، ۱۳۹۶).

۳- بحران هویت و اختلال در شکل‌گیری شخصیت

عناصر سه گانه هویت، یعنی: شخص، فرهنگ و جامعه، هر یک در تکوین شخصیت فرد نقش مهمی را ایفا می‌کنند. هویت شخصی، ویژگی بی‌همتای فرد را تشکیل می‌دهد. هویت اجتماعی در پیوند با گروه‌ها و اجتماعات مختلف قرار گرفته و شکل‌گیری آن، متأثر از ایشان است. و در نهایت، هویت فرهنگی، برگرفته از باورهایی است که در عمق وجود فرد به واسطه تعامل او با محیط پیرامون و آموزه‌های آن، از بدو تولد تا کهنسالی جای گرفته است. از آن جا که فضای سایبری، صحنه‌ای فرهنگی و اجتماعی است که فرد خود را در موقعیت‌های متنوع، نقش‌ها و سبک‌های زندگی قرار می‌دهد، خود زمینه‌ای است برای آسیب‌پذیری شخصیت کاربر که در نتیجه، موجب چند شخصیتی شدن کاربر خواهد شد.

در فضای سایبر بیش از آن که هویت ظاهری فرد مطرح گردد، درون مایه‌های افراد بروز می‌کند. هر کس در صدد بیان اندیشه‌ها و علاقه‌مندی‌های خویش است. مطرح نشدن هویت شخصی و مشخصات فردی در اینترنت موجب تقویت شخصیت‌های چندگانه و رشد و استحکام آن می‌گردد. جوانان در این محیط از آسیب‌پذیری بیشتری برخوردارند و به ویژه در دورانی که هویت آنان شکل می‌گیرد، این خطر پر رنگ ترمی‌شود. (گارسچی، ۱۳۹۶)

۴- تعارض ارزش‌ها

تغییرات تکنولوژیکی ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی را تحت تأثیر خود قرار داده است. یکی از چالش‌های فرا روی فرهنگ‌ها برخورد با این پدیده است. چون اساساً ورود اینترنت همراه با ارزش‌های غربی، چالش‌های جدیدی را در کشورهای دیگر به وجود آورده است. از آنجایی که برخی از عناصر موجود در این پدیده مغایر با فرهنگ خودی (ارزش‌های اسلامی- ایرانی) است، پس می‌توان گفت اینترنت

می‌تواند آسیب‌های زیادی را به همراه داشته باشد. مثلاً ورود اینترنت در حوزه خانواده موجب تغییر نظام ارزشی در خانواده‌ها می‌شود. در یک مطالعه تجربی نشان داده شد که استفاده جوانان از اینترنت موجب کاهش ارزش‌های خانواده شده است. (گارسچی، ۱۳۹۶)

۵- انزوای اجتماعی

امروزه اینترنت در زندگی اجتماعی، جای دوستان و نزدیکان را گرفته و در حقیقت جایگزین روابط دوستانه و فامیلی شده است. افرادی که ساعت‌ها وقت خود را در سایت‌های اینترنتی می‌گذرانند بسیاری از ارزش‌های اجتماعی را زیر پا می‌نهند. چرا که فرد دیگر فعالیت‌های اجتماعی خود را کنار گذاشته و به فعالیت‌های فردی روی می‌آورد. "نتایج پژوهش شاندرز نشان داد که استفاده زیاد از اینترنت با پیوند ضعیف اجتماعی مرتبط است. برعکس کاربرانی که از اینترنت کمتر استفاده می‌کنند، به طور قابل ملاحظه‌ای با والدین و دوستانشان ارتباط بیشتری دارند. بررسی محققان نشان می‌دهد شاید هیچ‌گاه کاربران اینترنت از افسردگی و انزوای اجتماعی خود آگاه نباشند و در صورت آگاهی آن‌را تأیید نکنند اما ماهیت کار با اینترنت چنان است که فرد را در خود غرق می‌کند. پژوهش‌های انجام شده حاکی است دنیای اجتماعی در آینده دنیای منزوی باشد چرا که اینترنت با توجه به رشدی که دارد و جذابیت‌های کاذبی که برای نوجوانان ایجاد می‌کند آن‌ها را به خود معتاد ساخته و جانشین والدین می‌شود. (گارسچی، ۱۳۹۶)

فواید فناوری های کمکی در آموزش افراد دارای نیاز های خاص

در بحث طراحی الگوها دو حوزه بنیادی که این نظریه بر آن مبتنی است، تحقیقات بر روی مغز و فناوری‌های نوین رسانه‌ای می‌باشد. این فناوری‌ها اغلب مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات (فوا) و رایانه است که اغلب در پاسخگویی به نیازهای آموزشی ویژه، قابلیت منحصر به فردی دارند. قابلیت‌های این فناوری را در پاسخگویی به نیازهای آموزشی ویژه این گونه گزارش داده‌اند:

۱. افزایش انگیزه برای یادگیری
۲. افزایش میزان دسترسی به آموزش
۳. افزایش سطح انتظار از افراد دارای نیازهای آموزشی ویژه برای موفقیت تحصیلی
۴. تسهیل فرایند توجه به تفاوت‌های فردی یادگیرندگان
۵. فراهم ساختن فعالیت‌های آموزشی و یادگیری جایگزین با توجه به نوع معلولیت
۶. درگیر کردن یادگیرندگان با فعالیت‌های یادگیری مربوط به زندگی واقعی
۷. تسهیل فرایند سنجش و ارزشیابی پیشرفت تحصیلی دانشجویان
۸. پشتیبانی از مدیریت آموزش و کم کردن حجم فعالیت‌های مدیریتی
۹. ایجاد ارتباط بین جامعه و خانه

(اسپاروهاوک و هد، ۲۰۰۶؛ نقل ز زوارکی و همکاران، ۱۳۹۰).

رایانه چه کمکی به دانش آموزان عقب مانده ذهنی آموزش پذیر می کند

به نظر دیویی دانش آموز مطلبی را حقیقتاً یاد می‌گیرد که شخصاً آن را تجربه کرده باشد و این فعالیت برخاسته از علاقه او به موضوع و نیازی است که او برای دانستن و یاد گرفتن آن مطلب در خود احساس می‌کند. فناوری اطلاعات و ارتباطات در مدارس ما می‌تواند تدریس موضوعات درسی را جالب‌تر و غنی‌تر سازد، امکان بیشتری برای مشاهده، بحث و تجزیه و تحلیل و فرصت‌های بیشتری برای برقراری ارتباط و همکاری مهیا سازد. به عنوان ابزار، استقلال بیشتری در تحقیقات علمی به دانش آموزان بدهد و تأثیر مثبتی بر تدریس و یادگیری درس‌ها بگذارد. استفاده از فن آوری و تکنولوژی در آموزش دانش آموزان کم توان باعث یادگیری مهارت‌ها و محتوای اطلاعات و دانش‌ها را افزایش داده و به پیشرفت و رشد مهارت‌ها و اطلاعاتی که می‌تواند در دنیای واقعی مورد استفاده افراد دارای نیازهای ویژه باشد کمک شایانی می‌کند.

امروزه دامنه علم رایانه تا آن جا گسترده شده که کم‌تر علمی یا فنی را می‌توان سراغ داشت که برای بهبود کیفیت و سرعت بخشیدن به امور خود نیاز به استفاده از رایانه نداشته باشد (کاردان، ۱۳۹۲) به طور کلی آموزش مبتنی بر کامپیوتر در مقایسه با آموزش‌های سنتی (معلم محور) دارای مزایایی نظیر ارائه بازخورد فوری اجتناب از قضاوت‌های ذهنی و سوگیرانه تسهیل فرایند انفرادی کردن آموزش، افزایش دامنه توجه و انگیزه یادگیرندگان، یادگیری متنوع تناسب آموزش با توانمندیهای یادگیرندگان ایجاد محیط یادگیری برانگیزاننده و به دور از رقابت های ناسالم و سلسله مراتبی نمودن برنامه ها، افزایش قدرت خود تنظیمی می باشند. برای گروه کودکان مبتلا به نارسایی توجه همراه با بیش فعالی هنگام استفاده از رایانه به صورت تدریجی قدرت تمرکز آنها افزایش می‌یابد و از میزان حواس پرتی آنها کاسته می‌شود. در برنامه‌های کامپیوتری برای این افراد باید سعی شود عملیات تا سر حد امکان ساده و به دور از تکلف باشد. متداول‌ترین نرم‌افزارهای آموزشی مورد استفاده دانش آموزان کم توان ذهنی نرم افزارهای تمرین و مشق بوده‌اند برای این گروه، برنامه‌های کامپیوتری باید فاقد پیچیدگی بوده و تا حد امکان ساده و عینی باشند. چرا که پژوهش‌ها نشان می‌دهد برنامه‌های کامپیوتری پیشرفته نظیر لوگو و برنامه‌های حل مساله برای این کودکان چندان اثربخش نمی‌باشند. در مطالعه‌ای که در سال ۱۹۹۵ در زمینه اثر بخشی وسایل کمک آموزشی کامپیوتری برای کودکان مبتلا به خوانش پریشی به عمل آورد به این نتیجه رسید که نرم افزارهای تمرین و مشق تأثیر بسزایی در آموزش کودکان مبتلا به خوانش پریشی دارند. در این روش آموزشی، کامپیوتر انواع تمرین‌های وابسته به درس را برای درک بهتر و عمیق‌تر مطالب درسی ارائه می‌دهد. اگر یادگیرنده در انجام تمرینی به مشکل برخورد کند، کامپیوتر تمرین‌های ساده اما مشابه به او می‌دهد و کار را تا آنجا به پیش می‌برد که یادگیری حاصل شود در این برنامه‌ها بر مرور و ثبت مهارت‌هایی که از قبل در خزانه‌ی رفتاری و ذهنی دانش آموزان وجود داشته تأکید می‌شود. رایانه‌ها بازخوردهای فردی دارند. اسکینر در ترویج استفاده از رایانه به عنوان ماشین‌های فردی تأثیرگذار بود. بنابراین استفاده از رایانه در آموزش این کودکان باعث تغییر روش تدریس معلم شده و آموزش خود را از کل کلاس به گروه‌های کوچکتر برده و از سخنرانی به مربیگری تغییر دهد. (باقریان فر، ۱۳۹۴)

مهم‌ترین دلایل استفاده افراطی از شبکه‌های اجتماعی و فضای مجازی و اعتیاد به آن

به منظور بررسی علل افراط کاربران در استفاده از شبکه‌های اجتماعی که به نوعی موجب اعتیاد آنها گردیده، به پنج کارکرد مهم بهره‌گیری از فضای مجازی از دیدگاه اندیشمندان این حوزه اشاره می‌شود.

۱- ارتباطات

هدف اولیه مشارکت کنندگان در فضای سایبریک است.

۲- تحصیل

نه تنها تحصیلات رسمی با فضای مجازی دچار دگرگونی می‌شود، بلکه بسیار فراتر می‌رود؛ نوعی آموزش لذت بخش که همراه با سرگرمی است ایجاد می‌شود.

۳- تفریح و سرگرمی

فضای مجازی، تغنتی بدیع و هیجان انگیز است؛ چه به طور مستقیم و چه به وسیله ابزار آنلاین تفریح و سرگرمی و چه به وسیله بازی‌های رایانه‌ای و البته تلفن ساده و سرک کشیدن در گپ‌های مورد علاقه. علاوه بر آن، واقعیت مجازی مرور انواع هنرها که امکان تجربه آنها در زندگی واقعی وجود ندارد، از عوامل جذابیت بخش فضای مجازی هستند.

۴- تسهیل امور

فضای مجازی با امکان ارتباط از راه دور، پژوهش، نامه‌نگاری، انجام معاملات و حتی کار کردن به تسهیل امور روزانه افراد می‌پردازد.

۵- تجارت الکترونیک

خرید الکترونیک و بانکداری الکترونیک از جمله مهم‌ترین انواع تجارت الکترونیک جدید هستند که قبلاً با این کیفیت امکان پذیر نبوده است. (محکم کار و حلاج، ۱۳۹۳)

بحث و نتیجه گیری و ارائه پیشنهادات

در اغلب پژوهش‌های انجام شده که در این مقاله بررسی کردیم به این نتیجه رسیدیم که استفاده و کاربرد تکنولوژی کمکی می‌تواند به افراد با نیازهای آموزشی ویژه در ارتقای تکالیف شغلی و تحصیلی مستقل و مشارکت در بحث‌های کلاسی به‌همراه تکمیل تکلیف دشوار، کمک کند. استفاده از تکنولوژی کمکی در آموزش افراد دارای نیازهای آموزشی اجتناب‌ناپذیر است. پژوهش‌های شواهدمحور از این حمایت می‌کند که تکنولوژی‌های کمکی در مقایسه با مواد آموزشی متداول، پتانسیل کمک در کیفیت زندگی بهتر افراد دارای ناتوانی‌ها را دارند. لذا به کارگیری فناوری د تکنولوژی در آموزش و تدریس کودکان استثنایی امری ضروری و غیر قابل انکار است که هم می‌تواند به معلم کمک کند و هم می‌تواند موجب تسهیل در یادگیری کودکان شود. در نتیجه می‌توان با صراحت و قاطعیت بیان کرد که استفاده از تکنولوژی‌های آموزشی به شرطی که معلم از شیوه صحیح و اصولی آن مطلع باشد، می‌تواند کمک شایانی به دانش آموزان استثنایی کند و تحصیل در همه زمینه‌ها را برای آن‌ها آسان گرداند. والدین دانش آموزان نیز باید از این تکنولوژی‌ها آگاهی کافی را داشته و برای تحصیل و آموزش کودکان خود از آن‌ها کمک بگیرند. در ادامه پیشنهاداتی را در این زمینه ارائه می‌دهیم که به کارگیری آن‌ها در کلاس می‌تواند مفید باشد:

۱. به کار بردن فناوری دیجیتالی بخصوص کار با رایانه برای دانش آموزان کم توان ذهنی آموزش پذیر باید مدیریت شود تا باعث اختلال نشود و با ایجاد یادگیری مشارکتی و ارزیابی فعالیت‌های فراگیران، بازخوردهای مفید و سازنده ارائه شود.
۲. هرگز نباید یاددهی و توانبخشی کودکان استثنایی را به زمان خاصی محدود کرد. با آشنا کردن والدین این کودکان با فن آوری رایانه می‌توان محرک‌های آموزشی را حتی در خانه و محیط‌های واقعی زندگی و اجتماع ارائه کرد و نقش خانواده را در آموزش و توان بخشی کودکان استثنایی پر رنگ نمود. والدین بهتر است برای این دانش آموزان در زمینه فناوری الگوی متضاد نباشند.
۳. مربیان با ایجاد تنوع و تغییر در روش‌های تدریس این کودکان، نرم افزارهای گوناگونی که بازخوردهای شنیداری و کمک نوشتاری ایجاد می‌کنند را بکار گیرند و مدرسه با خرید برنامه‌های متنوع، امکان تمرین‌های سرگرم کننده‌ای را برای ریاضیات و خواندن و ارزشیابی دروس بوجود آورد. کارگاه رایانه در مدارس استثنایی باید فعال باشد.
۴. برای اشخاص دارای ناتوانی، باید مجموعه‌ای رایانه نرم افزار و سخت افزار مربوط مانند صفحه کلید، نمایشگر و همچنین مواد و ابزار لازم برای دسترسی آسان تر فرد معلول به دستگاه رایانه را مناسب سازی، تنظیم و طراحی مجدد نمود.
۵. آموزش بر مبنای کامپیوتر نویدی برای آموزش فراگیر، پیش رونده و فارغ از زمان و مکان است. ولی نگرانی‌های معلمان از اینکه این دانش آموزان با دشواری‌هایی برای فراگیری بعضی از اصول آموزش‌های کامپیوتر محور روبرو باشند به جاست و بنابراین شناخت چالش‌های مختلف آن ضرورتی انکار ناپذیر است.

منابع و مراجع

- احدی، حسن . ۱۳۸۸. آموزش و پرورش کودکان استثنایی. روزنامه افرینش، شماره ۳۵۴۸.
- اردبیلی، مهرناز. ۱۳۹۵. مقاله "روش های نوین آموزش کودکان استثنایی"، دومین همایش ملی روانشناسی و علوم تربیتی، ایران - شیراز. استگروم، ۱۳۸۴. جرمی، مجله فیلسوفان.
- باقربان فر، مصطفی. ۱۳۹۴. کاربرد فناوری در آموزش مهارت های تفکر به رشد تکنولوژی آموزشی، دوره سی ام.
- حقیقی، سلماز. ۱۳۹۳. مقاله اهمیت کاربرد رایانه در یادگیری کودکان استثنایی، سایت بلوگفا
- زارعی زوارکی، اسماعیل، رستمی نژاد، محمدعلی. و ایزی، مریم. ۱۳۹۰. معماری مجدد آموزش عالی برای دانشجویان با نیازهای آموزشی ویژه بر اساس اصول طراحی جهانی برای یادگیری. مجله روانشناسی افراد استثنایی. سال اول شماره اول
- شهابی، محسن. ۱۳۹۰. مقاله "بررسی جامع کودکان استثنایی"، بلوگفا.
- صائمی، حسن، عطاران، محمد، فتحی، کوروش، فروغی ابری، احمد علی. ۱۳۹۴. عوامل بازدارنده و راهبردهای به کار گیری شبکه اجتماعی برای تدریس و یاد گیری موثر در آموزش.
- کاردان، علیمحمد. ۱۳۹۲. سیر را تربیتی در غرب تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب درسی (سمت).
- گارسچی، الهام. ۱۳۹۶. مقاله تاثیرات فضای مجازی بر نوجوانان.
- محکم کار، ایمان، حلاج، محمدمهدی. ۱۳۹۳. فضای مجازی، ابعاد، ویژگی ها و کارکردهای آن در عرصه هویت با محوریت شبکه های اجتماعی مجازی.
- محکم کار، ایمان، حلاج، محمد مهدی. ۱۳۹۳. شبکه های اجتماعی به دنبال چه هستند.
- معمار، ثریا، عدلی پور، صمد. و خاکسار، فائزه. ۱۳۹۱. شبکه های اجتماعی مجازی و بحران هویت (با تأکید بر بحران هویتی ایران)، مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران.
- وکیلی، سمیرا. ۱۳۹۱. روان شناسی کودکان استثنایی، تهران: پیک فرهنگ.